

**O‘ZBEK MILLIY MUSIQA SAN’ATINING JAHON MUSIQA  
MADANIYATIDAGI AHAMIYATI VA INTEGRATION JARAYONLARI  
ЗНАЧЕНИЕ УЗБЕКСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО МУЗЫКАЛЬНОГО  
ИСКУССТВА В МИРОВОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЕ  
THE SIGNIFICANCE OF UZBEK NATIONAL MUSIC ART IN WORLD  
MUSICAL CULTURE**

FarDU magistranti  
Odilova Mushtariybonu

**ANNOTATSIYA**

Mazkur maqolada o‘zbek milliy musiqa san’atining shakllanish jarayoni, uning tarixiy ildizlari hamda jahon musiqa madaniyati bilan o‘zaro aloqalari ilmiy-nazariy jihatdan yoritiladi. Shuningdek, maqom san’ati, xalq cholg‘ulari va zamonaviy ijrochilik maktablarining xalqaro miqyosdagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: o‘zbek musiqasi, maqom, xalq cholg‘ulari, jahon madaniyati, musiqiy meros

**АННОТАЦИЯ**

Ruscha: В статье рассматриваются исторические корни и этапы формирования узбекского национального музыкального искусства, а также его взаимосвязь с мировой музыкальной культурой. Особое внимание уделяется искусству макома, народным музыкальным инструментам и их международному признанию.

Ключевые слова: узбекская музыка, маком, народные инструменты, мировая культура, музыкальное наследие

**ANNOTATION**

This article analyzes the historical development of Uzbek national music art and its interaction with world musical culture. Special attention is paid to maqom art, traditional musical instruments, and the global recognition of Uzbek musical heritage.

Keywords: Uzbek music, maqom, folk instruments, world culture, musical heritage

### **Kirish**

Globallashuv jarayonlari jadallashgan hozirgi davrda milliy madaniyat va san'atning jahon miqyosidagi o'rni va ahamiyatini aniqlash muhim ilmiy masalalardan biri hisoblanadi. O'zbek milliy musiqa san'ati asrlar davomida Sharq va G'arb madaniyatlari chorrahasida shakllanib, o'ziga xos badiiy-estetik tizimni vujudga keltirdi. Ushbu san'at turi nafaqat milliy o'zlikni ifodalash vositasi, balki jahon musiqa madaniyatini boyituvchi muhim omil sifatida ham e'tirof etiladi.

O'zbek musiqa san'atining asosini xalq og'zaki ijodi, maqom san'ati va an'anaviy ijrochilik maktablari tashkil etadi. Ayniqsa, Shashmaqom, Xorazm maqomlari va Farg'ona–Toshkent maqom yo'llari Sharq mumtoz musiqasining yuksak namunalaridan hisoblanadi. Ushbu janrlar o'zining murakkab lad-intonatsion tizimi, chuqur falsafiy mazmuni bilan jahon musiqashunoslari e'tiborini tortib kelmoqda.

O'zbek xalq cholg'ulari – tanbur, dutor, rubob, gijjak, surnay va doira kabi asboblari o'ziga xos tembr va ijro uslublari bilan ajralib turadi. Bugungi kunda ushbu cholg'ular xalqaro musiqa festivallari, simfonik orkestrlar va etno-jazz loyihalarida keng qo'llanilib, milliy musiqaning jahon sahnasiga chiqishiga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, mustaqillik yillarida o'zbek musiqa san'atini targ'ib etish bo'yicha amalga oshirilayotgan davlat siyosati, xalqaro tanlov va festivallarda yosh ijrochilarning ishtiroki milliy musiqaning global madaniy makonga integratsiyasini jadallashtirdi. UNESCO tomonidan Shashmaqom san'atining nomoddiy madaniy meros sifatida e'tirof etilishi ham buning yaqqol dalilidir.

### **O'zbek musiqa san'atida integratsion jarayonlarning ilmiy asoslari**

Musiqa san'atida integratsion jarayon deganda milliy musiqaning boshqa madaniy-musical tizimlar bilan o'zaro ta'siri, sintezi va global madaniy makonga moslashuvi tushuniladi. O'zbek musiqa san'ati misolida bu jarayon tarixiy, badiiy va zamonaviy bosqichlarda aniq kuzatiladi.

Birinchidan, tarixiy-integratsion omil sifatida Buyuk Ipak yo'li hududida shakllangan musiqiy aloqalarni ko'rsatish mumkin. O'zbek mumtoz musiqasi Sharqning arab, fors va turkiy musiqiy an'analari bilan o'zaro ta'sirda rivojlangan. Maqom ladlaridagi umumiylik, ritmik usullardagi o'xshashliklar (masalan, "usul" tushunchasi) musiqiy integratsiyaning tarixiy dalili hisoblanadi.

Ikkinchidan, akademik-integratsion jarayon o'zbek musiqasining Yevropa musiqiy tizimi bilan uyg'unlashuvida namoyon bo'lmoqda. XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab o'zbek xalq kuylarining simfonik orkestrlar uchun qayta ishlanishi, maqom asosida yozilgan opera va balet asarlari milliy va G'arb akademik musiqasi o'rtasidagi integratsiyani yaqqol ko'rsatadi. Bu jarayonda milliy lad-intonatsion tizim saqlanib, shakl va orkestratsiya Yevropa musiqasi tamoyillari asosida rivojlanadi.

Uchinchidan, zamonaviy global-integratsion jarayonlar etno-jazz va "world music" yo'nalishlarida yaqqol namoyon bo'lmoqda. O'zbek milliy cholg'ularining jazz improvizatsiyasi, elektron musiqa va akademik janrlar bilan uyg'unlashuvi milliy musiqaning xalqaro auditoriyaga moslashuvchanligini isbotlaydi. Bu holat musiqashunoslikda "madaniy adaptatsiya" va "transmilliy musiqiy muloqot" tushunchalari orqali izohlanadi.

To'rtinchidan, institutsional-integratsion jarayon xalqaro tashkilotlar faoliyati orqali tasdiqlanadi. Xususan, Shashmaqom san'atining UNESCO nomoddiy madaniy merosi ro'yxatiga kiritilishi o'zbek musiqa san'atining jahon madaniy makoniga institutsional darajada integratsiyalashganini ko'rsatadi. Bu jarayon milliy musiqaning faqat mahalliy hodisa emas, balki umuminsoniy madaniy qadriyat sifatida e'tirof etilganini anglatadi.

### **Xulosa sifatida**

Demak, o'zbek musiqa san'atida integratsion jarayonlar:  
tarixiy musiqiy aloqalar orqali,  
akademik janrlar bilan sintezda,  
zamonaviy global musiqiy yo'nalishlar orqali,  
xalqaro madaniy institutlar tomonidan tan olinishi bilan

Xulosa qilib aytganda, o'zbek milliy musiqa san'ati jahon musiqa madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, o'zining boy tarixiy ildizlari, badiiy-estetik qadriyatlari va zamonaviy rivojlanish yo'nalishlari bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Uni ilmiy o'rganish, asrash va xalqaro miqyosda targ'ib etish nafaqat milliy madaniyat taraqqiyoti, balki jahon madaniy xilma-xilligini boyitish uchun ham muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Fitrat A. O'zbek klassik musiqasi va uning tarixi. – Toshkent, 1993.
3. Rajabov I. Maqom asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2006.
4. Yunusov R. O'zbek xalq musiqa ijodi. – Toshkent, 2010.
5. UNESCO. Shashmaqom as a Masterpiece of the Oral and Intangible Heritage of Humanity. – Paris, 2008.